

Aké sú najvýznamnejšie výzvy civilizačnej krízy pre občanov SR ?

**Dámy a páni,
vážené zhromaždenie,**

na tento a budúci 2009. rok sme si stanovili prispieť myšlienkově a tiež konkrétnymi podnetmi k oživeniu predstáv o občianskej spoločnosti.

Dovoľte mi, vrátiť sa k tomu, o čom hovoril guvernér NBS Ivan Šramko. Nepochybujme, že sa môžeme vyrovnáť a vysporiadame sa celosvetovou finančnou krízou ?. Nikdy nebolo tak zle, aby nemohlo byť horšie, taká je predsa aj ľudová múdrosť. Tragikomický cirkus nazvaný ako celosvetová finančná kríza vznikol, produkuje sa, predvádza sa v čase, keď celý rad ozajstných mysliteľov a zopár ekonómov si plne uvedomuje, že máme veľký problém nielen s financiami, ale máme aj všadeprítomný civilizačný problém v jednotlivých štátoch, a to bez výnimky.

Kto však chce priznať, že dnes už akosi nestačí len snažiť sa, aby sme sa mali lepšie. Pre zodpovedných z politiky a hospodárstva je najdôležitejšie, aby sa zvyšovala výkonnosť ekonomiky, a tomu podriaďujú všetko. To automaticky neznamená „mať sa lepšie“. Vrcholky hospodárskej a politickej moci chcú, aby sme videli ružovú a všestranne prítiažlivú budúcnosť. A tá, vážení priatelia, sa dá vyjadrovať a vykazovať štatistickými údajmi o tom, čo je a čo by malo byť v spotrebnom koši. V porovnaní s minulosťou a samozrejme s vlašajškom je ťažší, ale.

V blízkom svete zúri finančná kríza, miliardami US-dolárov a Eur sa lepia diery, ale Slovensko s výnimkou vlády je úplne inde. Naďalej sa správa akoby sa nič nedialo, pokojne a s úsmevom na tvári, a čo tam potom, že obyvateľstvo je od producentov tlačene k spotrebe. Keď už inak nie, tak na pôžičku, na úver a najlepšie hypotéku na 25-30 rokov. Akoby tu nebolo dosť ľudí s hrozbou exekúcie. Podľa neoficiálnych zdrojov, tak z dospeléj populácie by to malo byť cca desať percent. To však nehovorme o priemernej zadĺženosti slovenskej domácnosti. Prirodzene, že nemá „americké parametre“, ale je takpovediac buclatá, čoraz kyprejšia a pomaly začne patriť k nášmu životnému štýlu.

Hospodársky svet je síce precitlivejší a viac ako nervózny na to, že dochádza postupne, ale neodvratne k ekonomickej stagnácii, a preto tleska politikom, ktorý sa rozhodli stať sa z noci na ráno doslova záchranármi. Treba požičať bankám, poisťovniam a iným subjektom z oblasti financií a priemyslu, aby neskrachovali ? Treba, lebo dôsledky krachu by boli jednak ich vlastnou gilotínou, a potom pre mnohých z podnikania príležitosťou pre nový začiatok – od nuly a s pošramotenou povestou.

Je to morálne a rozumné ?!

Avšak, pokúste sa predstaviť si, že by sa nechali padnúť, a nespasili by ich peniaze daňových poplatníkov ?! Také niečo sa vôbec nepripúšťa, a to je zvrátené (!). Len si spomeňme, keď padli slovenské nebankovky a sublimovali desiatky miliárd korún. Z tuhého skupenstva do plynného a potom ich prúd unášal dolu Dunajom. Je to paradox, ale pochopiteľný, veď naše nebankovky vybrali - prehajdákali v porovnaní s bankami smiešnu sumu, pokiaľ by sme chceli porovnávať s americkými bankami a poisťovňami. V mene záchrany tej - ktorej banky, poisťovne a konkrétnych firiem sa hovorí dnes bez zábran o tom, že bokom musia ísť životne dôležité investície pre štát a jeho obyvateľstvo. Nebude totiž dosť financií na potrebné investície do infraštruktúry, na zdravie, vzdelanie, vedu a kultúru, na sociálne programy, na šport a telovýchovu, a, samozrejme, ako vždy na životné prostredie a osobitne na klimatické opatrenia a vodu.

Pred rokmi, keď George Soros robil advokáta euru na davoskom ekonomickom summite, tak bol svet a jeho politici dosť nervózni z negatívnych dôsledkov globalizácie – mondializácie. Ich vtedajšia intenzita nemala síce amplitúdu ako dnešné svetové financie – dolár ako svetová mena, ale problémov začalo pribúdať. Predseda Európskej komisie Jacques Santer si vyslúžil vtedy na davoskom fóre veľký aplauz za návrh riešenia na elimináciu negatívnych dopadov globalizácie. Keď som vychádzal z kongresového centra, tak ma náš vzácny priateľ a prezident WEFu prof. K. Schwab podpichol : „Tak už ste spokojný ? Uvidíte o rok, keď bude odpočet z toho, čo navrhol Monsieur Santer.“ Poznamenal som, že by bolo fantastické, keby sa to naplnilo, ale neverím. Kto bude prvý a začne ?! Prof. K. Schwab len kývol rukou, že som nenapraviteľný skeptik. Odpočet sa o rok konal, ale santerovské riešenia sa spomenuli okrajove. Nenašiel sa ten, kto by začal ako prvý. Na Slovensku som bol jediný editor, ktorý dal jeho prejav „o veľkej nádeji“ zverejniť. A predstavte si, jediný, kto naň reagoval bol ekonom – vyznávač a obhájca ekonomických zákonov ako prírodných, autoorganiky a tiež autor viacerých kníh Ing. Jaroslav Zapletal, CSc. Zomrel krátko pred novým milénium, ale aj na našej pôde hovoril o krivých zrkadlách v spoločnosti, ktoré sa tolerujú, či skôr radšej popierajú len pre to, že absolútne dominantnou veličinou je len z roka na rok rastúci zisk. Inak povedané, zisk za každú cenu – zisk tiež ako prostriedok modernej genocídy a tiež ako prostriedok kolektívnej samovraždy.

Dámy a páni,

za posledné dva mesiace, teda od vzniku krízy som počul iba raz a to len zo Spojených štátov, že sa začalo vyšetrowanie v dvoch bankách. A možno si budeme o polroka - rok pripomínať názov jedného talianskeho filmu „Vyšetrowanie sa skončilo. Zabudnite!“. Alebo, ako vnímať, že v nejednom štáte sa banky dostávajú do rúk štátov a ich vlád, alebo zmenia – zmenili majiteľov, čo je svojím spôsobom zaradenie rýchlosti hospodárskej a spoločenskej dynamiky na „spätný chod“.

Pesimisti vravia, že dôsledky krízy sú - budú na desať - pätnásť rokov, optimisti pripúšťajú rok a pol. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že svetové hospodárstvo dostalo

taký úder, že podľa boxerskej terminológie bolo odpočítavané. Zaslúžene ! Čo urobíte s tým, že málokto z veľkých investorov -podnikateľov, zo všemúdrych finančníkov, z geniálnych analytikov - komentátorov a piedestálnych ekonómov nemal odvahu vidieť, ako sa udržuje americká a najmä svetová dynamika a čoho všetkého sú banky a s nimi spojený priemysel urobiť, aby pokračoval „bublinový pokrok“. A keby sa bol aj našiel jeden odvážny, tak by určite mlčal a mlčal.

Vážené zhromaždenie,

z mesiaca na mesiac, či skôr z noci 30. septembra na ráno 1. októbra sa objavila ako keď trpaslík zatlieska a riekne : „... ajhľa, je tu finančná kríza“. V dôsledku vývoja hypotekárneho trhu Spojených štátov sa roztancovala takmer do všetkých štátov sveta. Najprv išlo o povodeň, potom už o akési cunami a teraz je to niečo na spôsob záchranárskej akcie ako keby išlo o odklonenie asteroidu smerujúceho rovno na našu planétu Zem. Peter Gonda z Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika 29. októbra sa vyjadril, že systémovými príčinami krízy sú vládne regulácie a nadmerná monetárna expanzia centrálnych bánk, predovšetkým vlády Spojených štátov a FEDu. Došlo k značnej deformácii trhových podmienok. Povedané Petrom Gondom, základnou príčinou krízy je tak „viditeľná ruka štátu, spôsobujúca vnútorne zabudovaný morálny hazard – systém, ktorý motivuje k výnosom a ziskom, ale „znárodňuje straty“. Nehovoriac už o subjektívnych zlyhaniach manažérov, investorov a optimistických ratingoch. Bol to FED, ktorý niekoľko rokov umelo znižoval úroky, čím stimuloval úvery, nepodložené zdrojmi. Takáto expanzívnosť vytvorila priestor pre vyznievanie morálneho hazardu a nezodpovednosti. Pre ilustráciu uvediem lapidárny príklad. Podporovať hypotéky pre nízkopríjmové domácnosti, to bola napríklad jedna z politických objednávok vlády Spojených štátov. Objemovo veľké tzv. balíky hypotekárnych cenných papierov s následnou štátnou garanciou sa predali bankám a investorom na celom svete. Takže, ide o zásah viditeľnej ruky štátu a menovej politiky centrálnych bánk.

Posledné desaťročie 20. storočia bolo pre USA charakteristické vysokými tempami ekonomického rastu, ktorý mnohokrát prevyšoval priemerné štatistické ukazovatele. Tento výsledok bol dosiahnutý v podstate bez viditeľného rastu inflácie, čo je unikátny jav v americkej ekonomike. Ak sa hľadajú historické paralely je možné poznamenať, že podobnosť bola v 20-tých rokoch minulého storočia, keď ekonomický rast tiež nebol sprevádzaný inflačnými procesmi. Vtedy všetko skončilo "Veľkou depresiou". Dnes je situácia ešte kritickejšia. Ekonomická kríza javovo začala na území USA, kde je najviac koncentrovaný nadnárodný kapitál. Pre túto koncentráciu má od začiatku globálny rozmer a pôsobnosť na celý svetový finančný systém. To postihne milióny ľudí vo svete rovnako ako občanov v USA. Podľa riaditeľa Medzinárodného menového fondu sú straty v dôsledku finančnej krízy už teraz asi 10,229 triliónov dolárov. A to ešte nie je konečná hranica.

**Dámy a páni,
vážené zhromaždenie,**

Hlavným fenoménom súčasnej svetovej ekonomiky sa stala hlboká a stále sa prehlbujúca disproporcja medzi novými informačnými a tradičnými sektormi ekonomiky. Takéto odtrhnutia sa prejavovali aj predtým, keď nové technológie obsadzovali chýbajúce, aj keď čisto extenzívnym spôsobom. Avšak aj pri prechode od extenzívnych ciest k intenzívnym, to znamená v etapách prudkého zníženia úrovne ziskov, celkový objem nových odvetví bol toľkokrát nižší ako objem ekonomiky celkovo, že zvýšená úroveň ziskov neovplyvnila celkovú ekonomickú konjunktúru. Teraz je situácia iná. Kapitalizácia "novej ekonomiky" je tak veľká, že nielen ovplyvňuje všeobecnú ekonomickú konjunktúru, ale jej vplyv je dominantný. Priemyselná výroba začala "prehrávať" konkrétny súboj na trhu kreditov a investícií. Reálna cena kreditov sa stala pre ňu príliš vysokou. Ako výsledok sa stále viac začali prejavovať procesy, ktoré sú spojené s prechodom priemyslu na ekonomickejšie režimy činnosti, rýchlosť jej rozvoja za pomoci vlastných rezerv sa podstatne spomalila. Zvýšili sa náklady. Ťažšie bolo získavať kvalifikovaných mladých špecialistov, pretože tí sa "nasmerovali" do finančne prítiažlivejších odvetví "novej ekonomiky". Znížili sa vklady do inovácií. Početné a smelé ideí - projekty 60-tých a 70-tých rokov sa ani nerealizovali. Nuž, tento proces má svoje pokračovanie.

Vážené zhromaždenie,

po prvýkrát v histórii sa obrovské investície vkladali do sektoru ekonomiky, ktorý nebol schopný podstatne zvýšiť svoj podiel predaja konečnému spotrebiteľovi.

Tak napríklad na nákup licencií mobilných sietí tretej generácie spoločnosti v Európe minuli desiatky miliárd dolárov, avšak dodnes sa nerozvinuli jednoducho preto, že nie je o ne záujem. Korporácie stále častejšie odmietajú kupovať produkciu "novej ekonomiky" a podporovať vlastné štruktúry, ktoré sa zaoberajú touto činnosťou, pretože prinášajú len stratu. Takýmto spôsobom sa v USA prejavila štrukturálna kríza nevídaného rozsahu. V podstate sa jesenná finančná kríza mala prirodzenou cestou prejaviť už pred piatimi rokmi. Vtedy by bol rozsah disproporcii, hlavne miera parazitnej ekonomiky oveľa menšie. Počas týchto rokov však krízu oddľovali, umelo udržiavali nad vodou "nafúknutú časť" "novej ekonomiky" a to politikou nízkych taríf, iluzórnou štatistikou rastu produktivity, všemožnými slovnými uisťovaniami - proste klamstvom.

Ak americká vláda neprizná štrukturálnu krízu a neovplyvní niektoré štrukturálne zmeny, bude musieť mesačne vkladať obrovské finančné prostriedky na podporu upadajúcich sektorov. Takáto politika je však predurčená na krach, pretože USA nedisponujú rezervami takého rozsahu a tie, ktoré je možné mobilizovať podľa najoptimistickejších predpokladov pokrývajú tak 30-40 percent potrebného objemu. Ale aj v prípade pozitívnej súhry okolností použitie uvedených opatrení nenahradí bolestivú štrukturálnu prestavbu, len ju natiahne na dlhšie časové obdobie. Všeobecná kríza americkej ekonomiky bude pokračovať. A tak ako kolosálne množstvo dolárov v hotovosti i nehotovostných, ale aj cenných papierov za hranicami USA sa pri prvých

príznakoch krízy vracia naspäť, tak aj medzi krízou svetovej ekonomiky a americkou krízou je možné postaviť znak rovnosti. Podľa veľmi predbežných hodnotení je treba očakávať, že priemerná spotreba vo svete klesne 2-3 krát, čo spôsobí mnohoročnú stagnáciu svetovej ekonomiky.

V súčasnosti sú vlády a peňažné inštitúcie v krajinách Európskej únie nútenú zachraňovať najdôležitejšie kreditné ustanovizne od bankrotu tým, že zaplňajú ich finančné trhliny desiatkami miliárd euro. V Nemecku hrozba bankrotu závislá nad najväčšou hypotekárnou bankou Hypo Real Estate. Na jej záchranu hľadajú 35 miliárd euro. Vo Veľkej Británii hrozí bankrot spoločnosti Bradford and Bingley, ktorú nazývajú "obrom hypotekárneho trhu". Katastrofe sa snažia predísť za pomoci štátnych kreditných garancií za 63 miliárd euro. Podobná je situácia i v iných európskych krajinách. Írsko je prvou krajinou eurozóny, ktorá vyhlásila, že vstupuje do etapy ekonomického poklesu. Finančná kríza prerastá v najväčšej tichosti do seriózných problémov v transatlantickej politike, pretože zostruje vzťahy medzi Európou a USA.

Dámy a páni !

Na rade je zamyslenie sa, kto bude "jesť uvarenú kašu". Je zrejme, že záchrana topiacich sa uskutočňuje na účet tých istých občanov, ktorí aj tak strácajú svoje úspory, uložené do "horiacich" bánk a spoločností. Chýbajúce peniaze v ekonomike znamenajú i chýbajúcu perspektívu rozvoja, znižovanie a stratu pracovných miest, znižovanie platov a životnej úrovne. Toto všetko sa dotkne v prvom rade tých, ktorí nikdy nehrali na fondovej burze a neskupovali akcie "perspektívnych" spoločností. To znamená obyčajných občanov Európy. Nikto sa neopýta obyčajných daňových poplatníkov, na čo by chceli utrátiť svoje peniaze - na výplatu penzií, alebo na záchranu súkromných bánk a korporácií. Liberálna ekonomika opäť hodila cez palubu milióny ľudí. Európski politici mnoho hovorili o tom, že ekonomické krízy sú už minulosťou. No my sa opäť presviedčame, že opak je pravdou.

Dámy a páni,

vieme, čo sa tu deje.

Vieme aj to, že sme boli opäť raz nepripravení.

Zatiaľ, či skôr nateraz beztrešne.

Nové procesy prebiehajú teraz na rozdiel od klasickej industrializácie v oblasti vysokých technológií „HiTec“ a technických vynálezov, zdokonalení, spôsobujú nebývalý rozvoj výrobných síl, z toho hlavne v oblasti výrobných prostriedkov. Ten nadobúda takú mieru potrebnosti investícií, ktorá dávno prevyšuje materiálne možnosti malých a stredných výrobcov, ale často i veľkopodnikov a dokonca celých štátov, prípadne skupín štátov. Dobrým príkladom sú napríklad obrovské investície do oblastí kozmických technológií, do oblasti biotechnologickej revolúcie, umelej inteligencie a iné. Bez cudzieho investičného kapitálu sa jedine a vo veľmi výnimočných prípadoch môžu do tohto

procesu začleniť vynálezcovia, alebo individuálni podnikatelia, ale tých prípadov je čoraz menej. Investičný kapitál, ktorý je k dispozícii, je zatiaľ podstatným faktorom rozvoja. Na základe takejto potreby získava teraz finančný kapitál sebe vlastnú kvalitu v podobe tzv. „vedúcej úlohy“. A tak supermonopol štát, čo možno dokladovať na príklade štátov bývalého socialistického spoločenstva, tiež plnil vlastne obdobnú úlohu o akú sa usilujú teraz monopoly na nadnárodnej úrovni vo svetovom meradle. V dôsledku objektívneho presadzovania sa spomínaných tendencií sa dnes existujúce banky stali základnými a pri tom najmocnejšími univerzálnymi hospodárskymi jednotkami prebiehajúceho globalizačného procesu.

Tendencia zrastania bankového kapitálu s priemyslovým a premena bank na ústavy univerzálného charakteru je ďaleko, ďaleko výraznejšia ako v 20. rokoch minulého storočia a stále je spojená so vznikom finančnej oligarchie. Príklad: Ak by nadnárodné spoločnosti platili iba 1% zo svojich príjmov, tak by bola zabezpečená dostatočná životná úroveň pre všetkých šesť miliárd obyvateľov. Osemdesiat percent svetového kapitálu vlastní cca štyridsaťtisícová oligarchia, ktorá ovláda zvyšok ľudstva.

Expanzia vonkajšieho nadnárodného kapitálu znamená čoraz rozsiahlejšie prenikanie do vnútorného prostredia národného hospodárstva štátu, prepojovanie nadnárodných podnikov (napríklad formou politickej a ekonomickej integrácie v EÚ). To vytvára prostredie nemilosrdného boja nie len o svetový trh, ale aj o oblastné trhy. Konkurenčný boj vo svetovom meradle vyžaduje silnejšiu štátnu podporu, než akú môžu vôbec poskytovať národné štáty. **Preto sú legislatívne opatrenia EÚ zabudované zhora do právneho systému jej členských krajín a sú nadradené národným právnym systémom.** A tak sme denne (aj keď v javovej podobe) konfrontovaný s tendenciou prechodu kapitalizmu od jeho klasického imperiálneho štádia k snahe o vybudovanie impéria založeného na spoločnej medzinárodne uznávanej mene, multikulturalizme a existencii skutočne svetových inštitúcií. Jeho podstatná vlastnosť - **spôsob výroby za účelom zisku** - sa ani dnes nezmenil. Tento stav generuje globálne problémy.

Vážené zhromaždenie,

predchádzajúca aj súčasná vláda sa podpisujú pod relatívny pokoj na Slovensku. Strata niekoľko tisíc pracovných miest je nepríjemná, ale nie je hororom. Iba pre tých, ktorí o prácu prišli a prídu, ale majú šancu nespadať až to myslené sociálne dno. Štát má na to, aby tomu zabránil a prípadné obeť podržal. Znalci domácich pomerov, ale aj hospodárski lídri unissimo vyhlasujú, že síce pôjdeme pomalšie, ale stále lepšie ako celý rad štátov EÚ. Vôbec neočakávajú dramatickú situáciu, alebo aspoň rozčerenie pokojných vôd slovenských. A to majú na pamäti, že naše hospodárstvo je prakticky v rukách zahraničných investorov. Akoby malo platiť, že malej rybe stačí aj málo vody. Bodaj by to bola pravda.

Ak už sme takou malou rybou, tak sa treba starať, aby mala dosť okysličenej vody a bola v patričnej kondícii. Ako na tom sme s kondíciou? Nie lepšie ako okolitý svet, ba skôr

horšie. Nemalá časť obyvateľstva trpí depresiou, v súčasnosti najrozšírenejšou chorobou vo svete, a ďalšími duševnými chorobami. Menej smiechu, menej radosti, menej snov, menej zmyslu pre krásu a dobro, hypnotizovaní prácou a pohodlím, to konštatujú odborníci spoza hraníc. Je to daň za moc a majetok – bohatstvo ? Ešteže je dosť tých, ktorí majú imunitu voči depresii ako takej.

Viac a viac ľudí žije osamelo, a to nehovorím o dôchodcoch. Stráca sa schopnosť komunikovať s inými ľuďmi.

Priateľ mi povedal, keby som vedel, že je druhý svet, a je o kúšтик lepší ako pozemský, tak tam vycestujem. Jeden z tých, čo sa doma nestanú prorokom, a svet sa mu pokloní až po zem, odporučil dotyčnému reinkarnáciu. Michal Kravčík vravel, že filozoficky by bolo najlepšie stať sa kvapkou vody ! Ved' voda je predsa život, priatelia.

Žijeme v prosperujúcej krajine. Potvrďuje to nielen štatistika, ale aj politici minulí aj súčasní. Ibaže, sociálna izolovanosť sa plazí našou krajinou. Máme zdravotnú starostlivosť, zvyšujúcu sa priemernú dĺžku života, jedlo aj bezpečnosť i keď vieme, že kvalita tohto balíčka je relatívna. Dozaista by mohla byť podstatne lepšia. Avšak život nebol nikdy tak plný stimulujúcich zážitkov a vzrušenia. Napriek tomu, alebo práve preto, stále častejšie vychádzajú najavo známky citového otupenia stále väčšieho počtu ľudí. Naše mozgy sú presýtené a city omráčené lavínou podnetov, ktoré sa na nás valia. A tak skutočne najosamelejším a najopustenejším sa človek môže stať iba v dnešnej modernej spoločnosti

Bill Joy, zakladateľ spoločnosti Sun Microsystems, v internetovom vydaní Wired magazínu varuje: "Naše preteky v genetickom inžinierstve a produkování nových nanotechnológií vytvárajú monštrum, schopné seba-reprodukcie, ktoré spôsobí niečo ako vyhynutie nášho druhu behom dvoch generácií. Šance získať naspäť kontrolu nad tým, čo sa dnes vo svete deje, sa stále znižujú." Kriticky uvažujúci ľudia ako Joy však patria k menšine. Zbytok hypnotizovane hľadá na Veľký Obraz žiarivej budúcnosti. Všetko čo vieme je, ako na nás vplývajú technológie dnes a všetko čo nás zaujíma je to, koľko sa dá na tom zarobiť. Neochota klásť si niektoré závažné otázky môže byť druhom psychologickej obrany (nič sa nepýtať, nič nehovoriť a každý sa zobudí ráno o trochu šťastnejší). Ale kam nás môže táto dobrovoľná ignorancia dostať? A aký má vplyv na náš duševný život?

Radujme sa, elektronická kultúra postupne pretvára našu identitu. A hlavnú úlohu pri tom stále zohráva televízia. Už polstoročie televízia zlepšuje náladu, ukludňuje nervy, zaplňa prázdnotu v našom vnútri. Ako väčšina vecí, aj televízia je pri rozumnom používaní pomerne neškodná. "Chronické sledovanie TV vedie k poklesu záujmu o veci verejné, k poruchám spoločenského správania a k celkovej otupelosti." Záplava informácií mení užívateľov Internetu na ľudí s fantasticky vnímavým mozgom, ale totálne zbavených schopnosti rozlišovať medzi množstvom vedomostí, ktoré dokážu absorbovať. Človek zahltený informáciami nevie, čo si s nimi počať. Nedokáže ich zahodiť za seba, všetky ostávajú bez ladu a skladu uložené niekde v jeho pamäti. Výsledkom je istý druh neustáleho napätia, ktoré ľudia pociťujú.

Dámy a páni,

tomuto výpočtu treba urobiť koniec. Podľa psychológa Davida Cortena sme všetci uväznení v špirále rastúcej závislosti: Naša honba za peniazmi nás vzd'aluje našej rodine a komunite, v dôsledku čoho pociťujeme vnútornú prázdnotu. Vtedy prichádzajú reklamní mágovia, aby nám ponúkli niečo, čo zaručene vyplní toto prázdne miesto v našom vnútri - nejaký nový produkt, ktorý si môžeme kúpiť za peniaze. A tak sa opäť ocitáme na začiatku začarovaného kruhu, ktorý nás ženie do honby za ďalšími peniazmi. Na svete stále možno nájsť miesta, ktoré nie sú presýtené postmodernou kultúrou. Miesta, kde duševný svet človeka čerpá svoju šťavu z nedotknutej divočiny, kde sa zatiaľ nevytráca priamy medziludský kontakt, miesta, kde žije vitálny duch pospolitosti, miesta, kde ľudia myslia a konajú odlišným spôsobom, ako hlavný prúd postmodernej konzumnej kultúry. Tieto miesta nás môžu mnohému naučiť skôr než navždy zmiznú. Môžu nám ukázať, že existuje iný spôsob života, môžu nás prinútiť zamyslieť sa nad našou vlastnou kultúrou a samými sebou. Máme právo považovať našu kultúru za najrozvinutejšiu a najvyspelejšiu na Zemi? Môžu ostatné kultúry nasledovať náš spôsob rozvoja bez toho, aby začali trpieť rovnakými chorobami? A nakoniec – stojí takáto podoba rozvoja vôbec za to?

Nuž, do akého zrkadla sme sa dívali?

Vážené zhromaždenie,

niekoľko týždňov som uvažoval o tom, s akým poslanstvom prísť do tejto sály, keď je všade navôkol desivá kríza.

Najprv som listoval zoznamom kvality európskych univerzít – vysokých škôl... Vravel som si, že musím zájsť k očnému lekárovi. Nezbadal som totiž v prvej stovke ani jednu univerzitu zo Slovenska. A máme ich za každým rohom.

Potom som si vypočul vysokého policajného dôstojníka – funkcionára, ktorý ma presviedčal, že všetko je v poriadku. Predsa nemôžeme byť iní ako ten vyspelý svet: či už v brutalite, alebo aspoň v tej zlodejčine a vôbec v neúcte k zákonu a v miere nedisciplinovanosti. Hľadal som v jeho hlase iróniu, ale, ak bola, tak málo citeľná.

Nehovoriac o podpore vyvolenosti, následnej korupcii a z druhej strany občianskej pasivity, či až porazenectva.

Aj som si pripomenul bratislavský rozhovor s Johnom Naisbittom. Bol vyprovokovaný nezodpovedaním otázky prof. Herberta Ďurkoviča, či cena za americký pokrok – zázrak nie je privysoká, keď každých x minút dôjde k vražde, k úmrtiu v dôsledku požitia narkotík, k prepadnutiu s ublížením na zdraví, k znásilneniu atď. Nehovoriac už o kriminalite psychopatov a teroristov rôzneho druhu. Je to síce cena vysoká, ale primeraná tomu pokroku. Dal som mu protiotázku a keď vám vstúpi zločin do domu, čo potom?! Spoluautor Megatrendov neodpovedal. Boli magnetizujúce, ale nenaplnili sa takmer v ničom. Umožnili snívať jednej generácii príjemný sen. Azda je tam skulinka, v ktorej si hrkúta nádej, že už sú takí úspešní jednotlivci – podnikatelia, osobnosti z rôznych sfér ľudskej činnosti, ktorí pociťujú zodpovednosť za svoje okolie.

Otázkou je, či tá zodpovednosť sa objavuje aj u nás ?! Aký vplyv má na politickú moc a úroveň demokracie - myslenia?, Ako zabezpečuje budúcnosť ? V plánovaní tvorby podmienok na príjemnejší a celkovo plnší život, na vzdelanie, kultúru, vedu a šport, na podnikanie a najmä na občiansku samosprávu až občiansku spoločnosť...?

Nemám pocit, že by tu niečo také, taký pohyb jestvoval.

To je najdôležitejšia výzva.

Riešiť už dnes budúcnosť, neprejsť budúcnosť a vytvoriť priestor pre nového človeka, nové myslenie a novú spoločnosť. Podľa filozofických názorov Egona Bondyho, základným, určujúcim a najvýznamnejším problémom 3. tisícročia n. l. nebude expanzia do vesmíru, ani iné zástupné spoločenské problémy, ale hľadanie odpovede na to, prečo tu vôbec ľudstvo je a prečo tu vôbec má naďalej byť. Hľadanie dôvodu, pre existenciu ľudstva a zmysle ďalšej ľudskej existencie. S touto otázkou je ľudstvo konfrontované po prvý krát v dejinách, ale začína a bude ňou konfrontované s neodiskutovateľnou naliehavosťou.

Náš problém môže byť v tom, že niekto musí začať. A ten niekto má možno obavu o svoju pozíciu, o svoju moc, o svoj majetok, aj o svoj život ... A právom !

Ved' "v časoch všeobecnej lži je hovorenie pravdy **revolučným činom.**" Ako napísal G. Orwell v románe 1984.

***